

Дмитрук Ю. Г. (Україна, Миколаїв)

ВИДОВИЙ СКЛАД ЧАГАРНИКОВОЇ РОСЛИННОСТІ В МЕЖАХ МЕЖИРІЧЧЯ ТИЛІГУЛ-ПІВДЕННИЙ БУГ

Чагарникові угруповання в умовах степу є здебільшого інтразональною рослинністю, їх місцезростання приуроченні переважно до флороценокомплексів схилів балок. Дослідження чагарникової рослинності проводилися багатьма вченими, однак ці дослідження були переважно ботанічного характеру, тож екологічна специфіка чагарникової рослинності південно-степової частини Причорноморської низини лишається майже не вивченою.

За даними власних, досить довготривалих (4 роки) різносезонних польових обстежень чагарникової рослинності на території дослідження були виявлені та ідентифіковані представники 18 видів. Із їх числа на шести стаціонарних ділянках у межах середньо-степової підзони зустрічається 13 видів чагарників, які відносяться до 10 родин, а на вісьмох ділянках південно-степової підзони – 14 видів 9 родин.

За результатами досліджень, найчисельнішу за видовим складом групу на території середньо-степової підзони (сучасна сума опадів 320-290 мм/рік) становлять мезофіти, частка яких складає 46,1% від загальної кількості видів. Її представниками є *Acer tataricum* L., *Lonicera tatarica* L., *Sambucus nigra* L., *Swida sanguinea* (L.) Opiz., *Crataegus monogyna* Jacq.. Окрім мезофітів, суттєву частку у видовому складі займають ксеромезофіти, на які припадає 38,5% від загальної кількості видів та ксерофіти – 15,4%. На більш посушливій (опадів 275-310 мм/рік) території південно-степової підзони межиріччя, яка майже повністю розташована на каштанових і південних чорноземах із помітним рівнем остаточної солонцюватості, серед виявлених 14 видів чагарникової рослинності явно переважають ксеромезофіти – 57,1%. До них віднесені *Elaeagnus angustifolia* L., *Amorpha fruticosa* L., *Ligustrum vulgare* L., *Rhamnus cathartica* L., *Cerasus fruticosa* (Pall.) Woronov., *Rosa canina* L., *Lycium barbarum* L., *Ulmus minor* Mill.. Значно меншу частку складають мезофіти – 28,6%, ксерофіти – 7,15% та гігрофіти – 7,15%.

За відношенням чагарникової рослинності до параметрів родючості ґрунту в обох підзонах переважною групою є мезотрофи: середньо-степова – 76,9%, південно-степова – 78,6%. Кількість еутрофів становила в середньо-степовій зоні 23,1%, в південно-степовій – 14,3% (*Acer tataricum* L., *Sambucus nigra* L., *Caragana frutex* (L.) K. Koch, *Ribes nigrum* L.). До оліготрофів відносим є лише один вид, наявний у південно-степовій підзоні – *Amorpha fruticosa* L..

Щодо вимог сонячної освітленості, чагарникові види середньо-степової підзони можливо поділити на три групи. Найчисельнішою з них є група сціогеліофітів, до якої віднесено 46,1% видів – *Acer tataricum* L., *Cotinus coggygria* Scop., *Lonicera tatarica* L., *Sambucus nigra* L., *Caragana frutex* (L.) K. Koch, *Crataegus monogyna* Jacq. До геліофітів віднесено 38,5% – *Elaeagnus angustifolia* L., *Rhamnus cathartica* L., *Prunus spinosa* L., *Rosa canina* L., *Ulmus minor* Mill. Сціофіти представлені лише двома видами – *Swida sanguinea* (L.) Opiz., *Ligustrum vulgare* L., на які в загальній структурі припадає 15,4%. Чагарникові види південно-степової підзони за рівнем освітленості можливо віднести вже до чотирьох груп, із яких геліофіти складають 64,3%, сціофіти – 7,15%, геліосціофіти – 7,15%, сціогеліофіти – 21,4%. До першої групи входять *Amorpha fruticosa* L., *Cerasus fruticosa* (Pall.) Woronov., *Elaeagnus angustifolia* L., *Lycium barbarum* L., *Rhamnus cathartica* L., *Prunus divaricata* Ledeb., *Prunus spinosa* L., *Rosa canina* L., *Ulmus minor* Mill. Сціофіти та геліосціофіти представлені особинами виду *Ligustrum vulgare* L. та *Ribes nigrum* L. відповідно.

Серед усіх 18 ідентифікованих у межах природних біотопів видів чагарників виявлено 6 інвазійних видів – *Amorpha fruticosa* L., *Cotinus coggygria* Scop., *Elaeagnus angustifolia* L., *Lycium barbarum* L., *Prunus divaricata* Ledeb., *Sambucus nigra* L. Серед них 4 види кенофітів: 2 – середземноморського походження (*Cotinus coggygria* Scop., *Elaeagnus angustifolia* L.); 1 – кавказького походження (*Prunus divaricata* Ledeb.); 1 – північно-американського (*Amorpha fruticosa* L.). Окрім цього, виявлено один випадковий апофіз (*Sambucus nigra* L.) та один явний археофіт східно-азійського походження (*Lycium barbarum* L.). Із числа зазначених 6 первинно-чужорідних, для даної території видів, 5 зустрічаються в межах південно-степової підзони (*Amorpha fruticosa* L., *Elaeagnus angustifolia* L., *Lycium barbarum* L., *Prunus divaricata* Ledeb., *Sambucus nigra* L.) і лише 3 види *Cotinus coggygria* Scop., *Elaeagnus angustifolia* L., *Sambucus nigra* L. - у середньо-степовій підзоні.

Подальші дослідження спрямовані на уточнення та більш глибокий екологічний аналіз чагарникової рослинності в зоні дослідження.